

Dziedzictwo przyrodnicze pogranicza nysko-jesenickiego

**Přírodní dědictví nysko-jesenického
pohraničí**

**Das Naturerbe des Grenzgebietes
Nysa - Jeseník**

Wieża widokowa na Biskupiej Kopie
Rozhledna na Biskupské kupě
Aussichtsturm auf der Bischofskoppe

Jeseník. Panorama
Jeseník, panoráma
Jeseník. Ein Panoramablick

Nysa. Centrum miasta
Nysa, centrum města
Nysa. Die Stadtmitte

W prawiekach dorzecze górnej Odry porastała pierwotna puszcza zwana przesieką. W niej, nad brzegami rzek, od najdawniejszych czasów powstawały ludzkie osady. Jednak aktywna działalność osadnicza na tych terenach przypada na przełom XII i XIII wieku, kiedy to powstały miasta: Otmuchów, Nysa, Paczków, Głucholazy, Jeseník i Jawornik. Miasta te powiązane są ze sobą wielowiekową wspólną historią. Wszystkie wchodziły w skład dawnego Księstwa Nyskiego – pozostającego we władaniu biskupów wrocławskich do 1810 roku. Wtedy to władze pruskie przeprowadziły sekularyzację dóbr kościelnych. Nieco wcześniej, bo w 1742 roku – w wyniku wojen śląskich – Księstwo Nyskie podzielone zostało wzdłuż linii Bila Voda – Biskupia Kopa na dwie części. Północna część księstwa – z Nysą, Otmuchowem, Paczkowem i Głucholazami – przypadła Prusom, natomiast południowa – z Jeseníkiem i Jawornikiem – przypadła Austrii. Podobny, choć z niewielkimi zmianami, przebieg ma obecna granica między Polską a Czechami, pomiędzy Ziemią Nyską a regionem jesenickim. Tak więc pogranicze nysko-jesenické, chociaż od XVIII wieku podzielone granicą administracyjną, związane jest ze sobą wspólną historią.

Teraz, po kilkusetletnim podziale, oba regiony nawiązują nowe kontakty i podejmują wzajemną współpracę. Znacznym ułatwieniem w jej rozwijaniu jest członkostwo obu państw w Unii Europejskiej i wsparcie, jakiego Unia udziela. Dzięki temu mieszkańcy obszarów przygranicznych oraz turyści tu przebywający mogą zapoznać się z historią tych terenów, bogactwem zabytków, kulturą oraz atrakcjami turystycznymi, jakie są tu oferowane. Zróżnicowanie krajobrazowe oraz przyrodnicze: góry, równiny, przedgórze, wysoczyzny, doliny rzek i jeziora oraz występujące tu liczne gatunki roślin i zwierząt sprawiają, że ziemia ta jest niezwykle atrakcyjna pod względem turystycznym. Oba regiony – nyski i jesenícki – mogą poszczycić się ogromnym bogactwem form przyrodniczych.

Góry po obu stronach granicy – to nie tylko atrakcyjne krajobrazy z licznymi wodospadami, ciekawymi formami skalnymi, charakterystyczną roślinnością i rzadkimi gatunkami fauny i flory. Ziemia kryje tu też liczne i obfite złoża metali i minerałów. Kie-

dys wydobywano tu złoto, do dziś można znaleźć minerały takie jak kryształy górskie, cyrkonie, staurolity i granaty. Marmury, granity i żwiry – to także bogactwo tej ziemi. Obecnie ich wydobywanie znacznie ograniczono. Występują tu również zapierające dech jaskinie – zjawiska krasowe, gdzie ze skarbami natury nieożywionej sąsiadują unikalne organizmy żywe. Ochrona prawna bogatych i zróżnicowanych biotypów sprawiła, że na obszarze regionu nyskiego i jeseníckiego spotkać można różnorodne formacje roślinne: pozostałości pierwotnych lasów, rzadkie już w Europie bagna i torfowiska, czy też pomnikowe okazy dębów, grabów i modrzewi. Sprzyjają one zasiedlaniu tych obszarów przez rzadkie gatunki ssaków np. bobrów czy nietoperzy oraz unikatowe gatunki ptaków, owadów, płazów i gadów.

Dlatego niezwykle ważnym jest dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego tego terenu zastosowanie różnych form ochrony przyrody zarówno po stronie polskiej jak i czeskiej. Po obu stronach występują rezerваты przyrody, pomniki przyrody jak również parki krajobrazowe.

Celem tej publikacji jest ukazanie czytelnikowi, jak bogaty i zróżnicowany przyrodniczo jest obszar pogranicza nysko-jesenické i jakie prawne formy ochrony przyrody stosuje się, aby dziedzictwo przyrodnicze tego obszaru przetrwało jak najdłużej.

Dlatego dla turystów, przyrodników, ekologów, amatorów czynnego wypoczynku, miłośników historii... wszystkich ciekawych świata i jego bogactw zwiedzanie regionu nysko - jeseníckiego może być źródłem nie tylko doskonałego relaksu, ale i satysfakcji z cennych przeżyć, doświadczeń i nabytej wiedzy.

Powód horní Odry v pravěku pokrýval prvotní prales nazývaný pre-seka. V něm podél břehů řek od nejstarších dob vznikaly lidské osady. Aktivní osídlování zde však připadá až na přelom 12. a 13. století, kdy vznikla města Otmuchów, Nysa, Paczków, Głucholazy, Jeseník a Javorník. Tato sídla pojí mnohasetletá společná historie. Všechna patřila k bývalému Nyskému knížectví vřatislavských biskupů, kteří území spravovali až do roku 1810, kdy pruské úřady provedly sekularizaci církevního majetku. O něco dříve, v roce 1742, bylo Nyské

knížectví v důsledku slezských válek rozděleno na dvě části podél linie Bila Voda – Biskupská kupa. Severní část knížectví s městy Nysa, Otmuchów, Paczków a Głucholazy připadla Prusku, kdežto jižní část s Jeseníkem a Javorníkem zůstala v habsburské monarchii. Podobný průběh, pouze s menšími změnami, má současná polsko-česká hranice mezi Nyskem a Jeseníkem. Obě části nysko-jesenické pohraničí, které od 18. století dělí správní hranice, mají proto společnou historii.

Dnes oba regiony po několikasetletém odloučení navazují nové kontakty a věnují se vzájemné spolupráci. Jejich rozvoj významně usnadňuje členství obou států v Evropské unii a podpora, jakou Unie poskytuje. Díky tomu mohou obyvatelé i návštěvníci obou příhraničních oblastí poznávat historii těchto území, bohatství památek, kulturu a využívat nabízené turistické atrakce. Rozmanitost krajiny a přírody: hory, roviny, podhůří, vysočiny, údolí řek a jezera, jakož i množství rostlinných i živočišných druhů činí tuto oblast z hlediska turistiky neobyčejně atraktivní. Oba regiony, nyský i jesenícký, se mohou pochlubit ohromným bohatstvím přírodních forem.

Hory na obou stranách hranice, to není jen působivá krajina s četnými vodopády, zajímavými skalními útvary, charakteristickým rostlinstvem a vzácnými druhy flóry a fauny. Země tu skrývá četná a bohatá ložiska kovů a minerálů. Kdysi se zde těžilo zlato, dodnes tu můžeme najít takové minerály jako křišťály, zirkony, staurolity a granáty. Rovněž mramory, žuly a šterky patří k bohatství tohoto kraje. V současné době se jejich těžba značně omezuje. Další zajímavostí jsou nádherné jeskyně – krasové útvary, které kromě pokladů neživé přírody obsahují i unikátní živé organismy. Zásadou právní ochrany bohatých a rozmanitých biotopů se na území nyského a jeseníckého regionu zachovaly různorodé rostlinné formace: pozůstatky prvotních lesů, v Evropě již vzácné močály a rašeliniště, jakož i řada památných stromů – dubů, habrů a modřínů. To vše vytváří příznivé podmínky pro výskyt vzácných savců, např. bobrů nebo netopýřů, jakož i unikátních druhů ptáků, hmyzu, obojživelníků a plazů.

Neobyčejný význam pro zachování přírodního dědictví tohoto území má proto využití různých forem ochrany

přírody, a to jak na polské, tak i české straně. Po obou stranách hranice se nacházejí přírodní rezervace, přírodní památky, jakož i chráněné krajinné oblasti.

Cílem této publikace je ukázat čtenáři, jak bohaté a přírodně rozmanité je nysko-jesenické pohraničí a jaké právní formy ochrany přírody se využívají, aby přírodní dědictví tohoto území přetrvalo co nejdéle.

Pro turisty, přírodovědce, ekology, zastánce aktivního odpočinku, milovníky historie a každého, kdo chce poznávat krásy světa a jeho bohatství, může být objevování nysko-jesenického regionu zdrojem dokonalé relaxace a spokojenosti z hodnotných zážitků, nabytých zkušeností a znalostí.

In den Urzeiten war das obere Flussgebiet der Oder von einem Urwald bewachsen, in den der Strom durch sein Bett eine Schneise grub. Hier, an den Ufern der Flüsse, entstanden seit den ältesten Zeiten Siedlungen. Die Phase einer besonders intensiven Siedlungsaktivität in dieser Gegend fällt jedoch auf die Wende vom 12. zum 13. Jahrhundert, als die Städte Otmuchów (Ottmachau), Nysa (Neisse), Paczków (Patschkau), Głucholazy (Ziegenhals), Jeseník (Freiwaldau) und Javorník (Jauernig) entstanden. Die Städte sind durch eine Jahrhunderte lange gemeinsame Geschichte miteinander verbunden. Alle gehörten zum ehemaligen Herzogtum Neisse, das den Breslauer Bischöfen unterstand. Diese verwalteten die Region bis zur Säkularisierung der kirchlichen Güter durch den preußischen Staat im Jahre 1810. Etwas früher, 1742, wurde das Herzogtum Neisse infolge der Schlesischen Kriege entlang der Linie Weißwasser-Bischofskoppe (Bílá Voda-Biskupia Kopa) in zwei Teilgebiete gespalten. Der nördliche Teil des Herzogtums mit Nysa (Neisse), Otmuchów (Ottmachau), Paczków (Patschkau) und Głucholazy (Ziegenhals) fiel an Preußen, der Süden mit Jeseník (Freiwaldau) und Javorník (Jauernig) ging dagegen an Österreich. Einen ähnlichen Verlauf – allerdings mit geringfügigen Änderungen – hat die derzeitige tschechisch-polnische Grenze zwischen den Regionen Nysa (Neisse) und Jeseník (Freiwaldau). So ist das Grenzland Nysa-Jeseník (Neisse-Freiwaldau) unumstritten durch eine gemeinsame Geschichte miteinander

verbunden, auch wenn es seit dem 18. Jahrhundert durch eine Verwaltungsgrenze geteilt ist.

Heute, nach einer Jahrhunderte langen Teilung, knüpfen beide Regionen neue Kontakte und nehmen die gemeinsame Arbeit auf. Die Entwicklung dieser Kooperation wird durch die Mitgliedschaft beider Staaten in der Europäischen Union und die EU-Förderung im Wesentlichen vereinfacht. Dadurch können die Einwohner des Grenzlandes und die sich hier aufhaltenden Touristen die Geschichte dieser Gebiete, die reichlich vorhandenen Denkmäler, die Kultur und die hier angebotenen touristischen Sehenswürdigkeiten kennen lernen. Die Vielfalt der Landschaft und der Lebensformen mit Bergen, Vorbergen, Tief- und Hochebenen, Flusstälern und Seen sowie die so reichlich vorhandenen Tier- und Pflanzenarten machen das Land zu einem sehr attraktiven Reiseziel. Beide Regionen – Nysa (Neisse) und Jeseník (Freiwaldau) – können einen enormen Reichtum in der Artenvielfalt vorweisen. Die Berge auf beiden Seiten der Grenze bieten nicht nur attraktive Landschaften mit vielen Wasserfällen, interessanten Felsformationen, einer unverkennbaren Pflanzenwelt und seltenen Arten der Flora und Fauna. Die Erde birgt hier auch reichlich Metall- und Mineralienvorkommen. Früher wurde hier Gold abgebaut, doch auch heute kann man in der Gegend auf solche Mineralien wie Bergkristall, Zirkon, Staurolith und Granatstein stoßen. Marmor, Granit und Kies gehören ebenfalls zu den Schätzen des Landes, doch derzeit wurde ihr Abbau stark reduziert. In der Region findet man auch atemberaubende karstische Felshöhlen, in

denen Phänomene der unbelebten Natur zusammen mit unikalen organischen Lebensformen vorkommen. Dank der Schutzmaßnahmen für die reichhaltigen und mannigfaltigen Biotypen kann man in der Umgebung von Nysa (Neisse) und Jeseník (Freiwaldau) immer noch verschiedenste Pflanzenformen bewundern. Es handelt sich dabei um Überbleibsel ursprünglicher Wälder, heute in Europa nur noch selten anzutreffende Moor- und Sumpfbereiche oder historische Eichen, Hagebuchen und Lärchen. Ihr Vorkommen begünstigt die Besiedlung der Gebiete durch seltene Säugetiere, wie z. B. Biber oder Fledermäuse, und unikale Arten von Vögeln, Insekten, Lurchen und Reptilien.

Deshalb ist für die Erhaltung des Naturerbes dieser Gegend sehr wichtig, differenzierte Naturschutzformen sowohl auf der polnischen als auch der tschechischen Seite einzusetzen. Auf beiden Seiten der Grenze gibt es Naturschutzgebiete, Naturdenkmäler und Landschaftsparks.

Mit dieser Publikation soll dem Leser das reichhaltige und mannigfaltige Antlitz der Natur des Landschaftsgebietes Nysa (Neisse) und Jeseník (Freiwaldau) und die gesetzlichen Naturschutzformen gezeigt werden, deren Ziel ist, das Naturerbe dieser Region für eine möglichst lange Zeit zu bewahren.

Daher kann die Besichtigung der Region Nysa-Jeseník (Neisse-Freiwaldau) einerseits ein Anlass zur Erholung andererseits aber auch eine Quelle wertvoller Erlebnisse, Erfahrungen und Erkenntnisse sowohl für Touristen als auch für Naturforscher, Ökologen, aktive Urlauber, sowie alle Geschichts- und Weltinteressierten bieten.

Widok na Jeseník

Výhled na Jeseník

Blick auf Jeseník

*Nysa z lotu ptaka. W dolnej części zdjęcia widoczna tama na Nysie Kłodzkiej
Nysa z ptačí perspektivy. V dolní části snímku je vidět hráz Nyského jezera.
Nysa aus der Vogelsicht. Unten ist der Deich an der Glatzer Neisse zu sehen.*

*Javorník. Widok od strony zamku
Javorník, pohled ze zámku
Javorník. Aussicht vom Schloss*

Jeseník. Twierdza Wodna
Jeseník, Vodní tvrz
Jeseník. Die Wasserburg

Nysa. Piękna Studnia
Nysa, Pěkná studna
Nysa. Der Schöne Brunnen

Pałac w Rysiowicach
Zámek v Rysiowicích
Palast in Rysiowice

*Biskupia Kopa
Biskupská kupa
Die Bischofskoppe*

*Nysa. Fontanna
Trytona. W głębi kościół
św. Jakuba
i św. Agnieszki
Nysa, Tritonova kašna,
v pozadí kostel
sv. Jakuba a Anežky
Nysa. Der Triton-
Springbrunnen.
Im Hintergrund
die St. Jakobus- und
St. Agnes-Kirche*

*Jeseníky. Panorama
Jeseníky, panoráma
Altwatergebirge.
Ein Panoramablick*

*Plaža nad Jeziorem Nyskim
Pláž u Nyského jezera
Der Strand am Neisser See*

*Paczków. Kościół pw. św. Jana Ewangelisty
Paczków, kostel sv. Jana Evangelisty
Paczków. Die Johannes-Kirche*

*Fortyfikacje w Paczkowie
Opevnění v Paczkově
Befestigungen in Paczków*

*Głucholazy. Rynek
Głucholazy, hlavní náměstí
Głucholazy. Das Rathausplatz*

*Domaszów.
Kościół górny*

*Domašov,
horní kostel*

*Domašov.
Die obere Kirche*

*Słoneczne zegary na ratuszu
w Otmuchowie*

*Sluneční hodiny na radnici
v Otmuchově*

*Sonnenuhren am Rathaus
in Otmuchów*

Góry Opawskie. Pomnik przyrody - dąb szypułkowy (Quercus robur)

Zlatohorská vrchovina, památný strom - dub letní (Quercus robur)

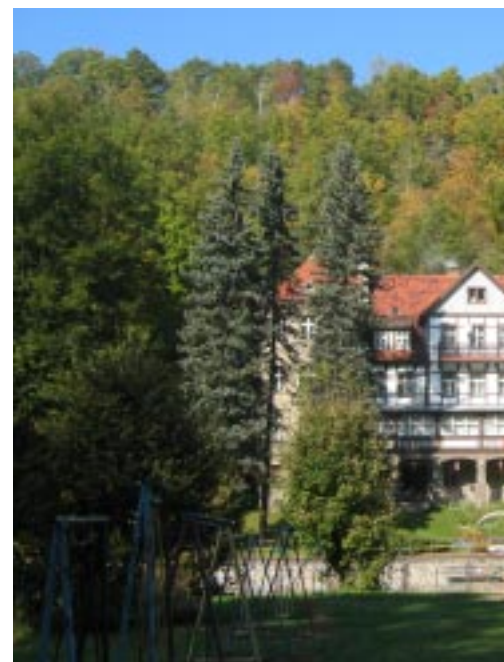
*Das Troppauer Hügelland. Ein Naturdenkmal – die Stieleiche
(Quercus robur)*

*Lázně Jeseník. Promenada
Lázně Jeseník, promenáda
Eine Promenade in Lázně Jeseník*

*Lázně Jeseník. Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna
Lázně Jeseník, naučná přírodní stezka
Lázně Jeseník. Ein didaktischer Naturweg*

*Jarnoltówek. Ośrodek Rehabilitacji
i Leczenia Dzieci „Aleksandrówka”
Jarnoltówek. Dětské rehabilitační
a léčebné středisko Aleksandrówka*

*Jawornik. Zamek
Jawornik, zámek
Jawornik. Das Schloss*

*Góry Opawskie
Zlatohorská vrchovina
Das Troppauer Hügelland*

*Jarnołtówek. Die Rehabilitations-
und Heilklinik für Kinder
„Aleksandrówka“*

*Kaplica polowa w Cichej Dolinie
Polní kaple v Tichém údolí
Die Feldkapelle im Stillen Tal*

*Kościół w Podlesiu
Kostel v Podlesí
Die Kirche zu Podlesie*

*Tablica informacyjna w Parku Krajobrazowym „Góry Opawskie”
Informační tabule v Krajinném parku Góry Opawskie
Eine Informationstafel im Landschaftspark „Troppauer Hügelland“*

Jesenik. Ulica Skupowa
Jesenik, Skupova ulice
Jesenik. Die Skupova-Straße

Jesenik. Ratusz
Jesenik, radnice
Jesenik. Das Rathaus

*Glucholazy.
Zabudowa
zdrojowa
Glucholazy,
lázeňské
budovy
Glucholazy.
Das Kurhaus*

*Weekend w górach
Víkend na horách
Ein Wochenende im Gebirge*

*Ośrodek narciarski Ostružná
Ski areál Ostružná
Skizentrum Ostružná*

*Lipová-lázně. Ośrodek narciarski „Na Miroslavi”
Lipová-lázně, lyžařský areál „Na Miroslavi”
Lipová-lázně. Skizentrum „Na Miroslavi”*

*Wieża widokowa na górze Zlatý chlum
Rozhledna na Zlatém chlumu
Aussichtsturm auf dem Berg Zlatý chlum*

*Dawny słup graniczny na szczycie Pradziada
Bývalý hraniční sloup na vrcholu Pradědu
Ein alter Grenzpfosten auf dem Gipfel
der Altvater*

*Dawny dom kata
w Jeseníku
Bývalá katovna
v Jeseníku
Altes Henkerhaus
in Jeseník*

